

**A nyíregyházi  
Jósa András Múzeum  
évkönyve  
LXVI. évfolyam**





A NYÍREGYHÁZI  
**JÓSA ANDRÁS MÚZEUM**  
**ÉVKÖNYVE**  
LXVI. ÉVFOLYAM



**JAMÉ**

H-4400 NYÍREGYHÁZA, BENCZÚR TÉR 21. • E-MAIL: [INFO@JOSAMUZEUM.HU](mailto:INFO@JOSAMUZEUM.HU)

NYÍREGYHÁZA, 2024

Főszerkesztő:  
**Dr. Rémiás Tibor**

Szerkesztette:  
**Dr. Holmár Zoltán – Dr. Rémiás Tibor**

Korrektorok:  
**Dr. Holmár Zoltán – Laskayné Szőlősi Katalin**

Angol fordítás:  
**Juhász Myrtil**

Lektorok:  
**Dr. Bene János**  
**Dr. Bodnár Zsuzsanna**  
**Dr. Istvánovits Eszter**  
**Dr. János István**  
**Dr. Németh Péter**



Készült  
a Nemzeti Kulturális Alapprogram  
és a Jósza András Múzeumért Alapítvány anyagi támogatásával  
2025-ben.

ISSN 0547-0196

Kiadja a nyíregyházi Jósza András Múzeum  
(e-mail cím: [info@josamuzeum.hu](mailto:info@josamuzeum.hu))  
Felelős kiadó: **Dr. Rémiás Tibor** múzeumigazgató  
Készült 200 példányban, A/4 formátumban, 27,5 ív terjedelemben.

Szedte és tördelte: **Szemán Attila**  
Nyomdai munkálatok: **Grafit Nyomda „R” Kft.**  
Felelős vezető: **Ördögh J. Gábor**

## Tartalom Contents

### TIRPÁKOK – 200 ÉVES AZ ÖRÖKVÁLTSÁG

Bácskainé Pristyák Erika

<b>A bokortanyák településföldrajzi sajátosságai</b> .....	9
<i>Settlement Geography Characteristics of Grouped Farmsteads</i> .....	33

Bánszki Hajnalka

<b>Nyíregyháza város történetéről készült első összefoglalók</b> .....	35
<i>The First Summaries of the History of the City of Nyíregyháza</i> .....	45

Minya Károly

<b>Tirpák szavak és nevek</b> .....	47
<i>Tirpák Words and Names</i> .....	56

Kujbusné Mecsei Éva

<b>Nagy pillanatok a megváltkozott Nyíregyháza 18–19. századi életében</b> .....	57
<i>Great Moments in the Life of the Redeemed Nyíregyháza in the 18<sup>th</sup> and 19<sup>th</sup> Centuries</i> .....	67

Zsoldos Ildikó

<b>Dr. Meskó László (1851–1922) karrierútja a koalíciós Wekerle-kormány megalakulásáig</b> .....	69
<i>The Career of Dr. László Meskó (1851–1922) until the Formation of the Wekerle Coalition Government</i> .....	87

Madár Ximena

<b>Nyíregyháza 1924. évi centenáriumi kiállítása és a városi gyűjtemény létrejötte</b> .....	89
<i>The 1924 Centennial Exhibition of Nyíregyháza and the Creation of the City Collection</i> .....	99

Rémiás Tibor

**Tirpák kulturális örökség és hagyományok ápolása, kutatása**

**Márkus Mihály levelezése tekintetében** ..... 101

*The preservation and research of the cultural heritage and traditions*

*of Tirpák in relation to the correspondence of Mihály Márkus* ..... 153

## RÉGÉSZET

Jakab Attila

**Beszámoló a tiszakőrödi református templom kutatásáról** ..... 159

*Report on the Research of the Reformed Church in Tiszaköröd* ..... 172

Belbe Sebastian – Jakab Attila

**Árpád-kori ház és leletanyaga Vásárosnamény területéről** ..... 173

*Árpadian-era dwelling and archaeological finds from the area*

*of Vásárosnamény* ..... 197

Török-Botyánszki Anna – Döncző Boglárka

**Szkíta kori áttört díszű hüvelyvég Tiszakóródról** ..... 199

*Scythian Period Openwork Decorated Scabbard from Tiszaköröd* ..... 249

Szabó Renáta

**Kora újkori kerámia a vámosatyai várból** ..... 261

*Early Modern Ceramics from Vámosatya Castle* ..... 305

## TÖRTÉNELEM

Ulrich Attila

**Szabolcs és Szatmár vármegyei birtokok elkobzása**

**a Wesselényi összeesküvés lelepleződése után** ..... 307

*Confiscation of Estates in Szabolcs and Szatmár Counties*

*after the Revelation of the Wesselényi Conspiracy* ..... 322

Mohácsi Endre

**„Ha mi hírei lesznek keg yelmednek, kegyelmed adja értésemre**

**mindjárt!” Forgách Zsigmond felső-magyarországi főkapitány**

**levelei Dóczy András szatmári kapitányhoz** ..... 323

*“If your grace has any news, your grace, let me know immediately!”*

*Letters of Zsigmond Forgách, Captain-General of Upper*

*Hungary to András Dóczy, Captain of Szatmár* ..... 342

Bene János

- Elemi népiskola létesítése a simapusztai Hosszúhátan  
a 20. század elején** ..... 343  
*Establishment of an Elementary School in Hosszúhát,  
Simapuszta at the Beginning of the 20<sup>th</sup> Century* ..... 351

Zsoldos Ildikó

- Dr. Meskó László politikai szerepvállalásai 1906-tól 1922-ig** ..... 353  
*Dr. László Meskó's political involvements from 1906 to 1922* ..... 368

Holmár Zoltán

- A magyar papírpénz-kibocsátás körülményei Kállay Tibor  
pénzügyminisztersége (1921–1924) idején** ..... 369  
*The Circumstances of the Hungarian Banknotes Issue during  
Tibor Kállay's Ministry of Finance (1921–1924)* ..... 387

Kertész Tünde Fruzsina

- Kállay Miklós az Amerikai Egyesült Államokban  
1953–1955 között** ..... 389  
*Miklós Kállay in the United States of America between  
1953 and 1955* ..... 400

## NÉPRAJZ

Páll István

- Történeti és néprajzi adatok a Felső-Tisza vidéke  
és környékének 18–19. századi favázás építkezéséhez** ..... 401  
*Historical and Ethnographic Data on the Timber-framed  
Construction of the Upper Tisza Region and its Surroundings  
in the 18<sup>th</sup> and 19<sup>th</sup> Centuries* ..... 415

## MÚZEUMPEDAGÓGIA

Lakatos Bernadett

- A Jósa András Múzeum kiállítási stratégiájának fejlesztése** ..... 417  
*Development of the Exhibition Strategy of the András Jósa Museum* .. 425

## BIBLIOGRÁFIA

L. Szőlősi Katalin

**A nyíregyházi Jósza András Múzeum és tagintézményei  
munkatársainak 2024. évi publikációi ..... 427**

**Helységnévazonosító ..... 433**  
*Concordance of geographic names*

**Rövidítések ..... 435**  
*Abbreviations*

# Kállay Miklós az Amerikai Egyesült Államokban 1953–1955 között

Kertész Tünde Fruzsina

## Fogadtatása New Yorkban

Az emigrációs magyar sajtó képviselői közül a *Californiai Magyarság* című lap volt az első, amely beszámolt Kállay Miklós Amerikába érkezéséről 1953. december 25-én kiadott számában. Rövid-hírei között szerepelt a pár soros híradás: „*Kállay Miklós volt miniszterelnök többször elhalasztott utazására most került sor. Mire e sorok megjelennek, a volt miniszterelnök valószínűleg megérkezett New Yorkba.*”<sup>1</sup> Két nappal később pedig már a *Katolikus Magyarok Vasárnapja* számolt be arról, hogy Mindszenty József bíboros, hercegprímás börtönbe hurcolásának ötödik évfordulójára emlékezett az emigráns magyarság New Yorkban, a Szent István egyházközség Fehér Termében, ahol nagygyűlést tartottak és ahol beszédet mondott Kállay Miklós volt miniszterelnök is.<sup>2</sup> Kállay tehát alig hogy megérkezett, nem tétlenkedett, azonnal részt vett, sőt beszédet mondott egy jelentős emigrációs eseményen. A lap következő év január 10-ei számában írt hosszabb beszámolót a rendezvényről. Ebből kiderült, hogy a Szent István egyházközség Fehér Terme alig tudta befogadni a rengeteg résztvevőt, a zsúfolásig megtelt helyszínen Gáspár János plébános, Mindszenty József egykori káplánja köszöntötte a megjelenteket. Őt követte New York állam Republikánus Párti belügyminiszterének, Thomas J. Currannak a beszéde, aki Mindszenty történelmi szerepét, a magyarság akkori helyzetét ismertette hallgatósága előtt: „*A szenvedő és cselekvő ellenállás növekszik a Vasfüggöny mögött. A hullámok Magyarországon emelkednek. Magyarország lakossága, mint a többi államké is [a szovjet blokk országaiban] nem orosz.*”<sup>3</sup> *Ma már nem kaphatunk híreket Mindszenty Józsefről. De amit a vörösök nem értenek meg: nincs nagyobb, fenköltebb, földi és lelki koronája az életnek, mint a szabadság ügyéért elviselt vértanúság. Mindszenty messzefénylő szimbóluma a kommunizmus elleni küzdelemnek.*”<sup>4</sup> Szólt a Szent Koronának, a magyar kereszténység legjelentősebb szimbólumának jelentőségéről is, beszédét pedig lelkes zárszóval fejezte be. Ám ez nem volt több mint amerikai típusú üres lelkesítés, akárcsak egy szép díszlet, amelynek színpad felé néző oldalán gyönyörű tájat láthatunk, de ha mögé nézünk üres karton és lécek látványa fogad. Szép szavakból Amerikában pedig nincs hiány: „*Magyar amerikai barátaim, fel a szíveddel! Jó az idő, amikor Magyarország szét-töri a vörös kényuralom bilincseit, amikor Magyarország ismét elfoglalja méltó helyét a világ nagy nemzetei között, és szabad lesz, boldog, gyarapodó, életerős, bizakodó és tele színnel-szépséggel.*

<sup>1</sup> *Californiai Magyarság* XXXI: 52. 1953. december 25. 5.

<sup>2</sup> *Katolikus Magyarok Vasárnapja* LXI: 51. 1953. december 27. 1.

<sup>3</sup> Nem túl világos, miért tette ezt a megállapítást. Feltételezem a nemzeti önálló identitást akarta ezzel hangsúlyozni.

<sup>4</sup> *Katolikus Magyarok Vasárnapja* LXI: 2. 1954. január 10. 1.

*És azon a napon, amikor eljő a szabadság, Szent István koronája, egy nagy és hős nemzet vezérlő csillaga, ismét vissza fog térni Magyarországra.*<sup>5</sup> A jó szándék persze nem vitatható, ugyanakkor azt szükségesnek tartom hozzátenni, hogy Magyarországnak sem akkor, sem máskor nem volt szükséges visszaszereznie helyét a nagy nemzetek között, lévén, hogy sosem veszítette el ezt a helyet. Ahogyan Kállay és Közi-Horváth is fogalmazott, nincsenek csatlós nemzetek, csak csatlós kormányok.

Kállay Miklós és felesége 1953. december 23-án szerdán, az Andrea Doria nevű óceánjárón érkezett New Yorkba, ahol a 44. utcai kikötőben fogadták őket a magyar emigráció prominensei, köztük a már említett Gáspár János plébános is. A Mindszenty-nagygyűlés elnökeként megragadta az alkalmat arra, hogy felkérje a volt miniszterelnököt, legyen az ünnepség magyar főszónoka.<sup>6</sup> Kállaynak tehát ez volt az első amerikai szereplése, alig négy nappal megérkezése után. A *Katolikus Magyarok Vasárnapja* című lap így idézte első nyilvános szavait a magyar emigrációhoz: „Bizony éppen tíz éve volt a mult héten, [...] hogy utoljára szólottam. A Felsőházban a költségvetési vita záróbeszédét mondtam. A felsőházi tagok közül, akinek beszéde után felálltam, a Mezőgazdasági Munkás Kamarák egyik felsőházi kiküldöttje volt, napszámos gazdasági munkás. Azzal végezte beszédét, hogy egy nagy vihar elseperhet mindent, de a kis falusi házat, a dolgos kezét és – így mondta: » a házak körül a mezitlábás kis apróságot« semmi a világon nem képes megtörni, elpusztítani. Ő most ezek nevében tesz hűségfogadalmat magyarságáról, egyetemes nemzeti érzéséről és ígéretet ezek szolgálatára. Sokakat meghatott ez a beszéd, talán a legjobban engem, aki már tudtam, de meg nem mondhattam, hogy mi következik. A Primás, Mindszenty elődje, Serédi Jusztinián volt akkor. Szinte látszott, hogy felcsillámlik neki az idő, amikor – akárcsak mint sorban elődei – maga is mezitlábás falusi kisleány volt. Ilyen gyönyörű ut a hercegségig, talán csak nálunk, a mi vallásunkban volt lehetséges. És minderről azért szólok, mert abban a karosszékben, amelyben akkor Serédi ült, ma Mindszenty Józsefnek kellene ülnie, annak, akinek nem tudjuk, most van-e palástja, amely a hideg ellen védje. [...] Mindszenty az új idők nagy hitvédője! [...] A nemzet egészében mögéje állt, a hitvédőből szabadságharcost alakított.”<sup>7</sup> Beszédének folytatásában a „vallási szabadságharc” eseteire hozott példákat a magyar történelemből, rávilágítva arra, hogy a hit védelmezőinek nemes sorába most Mindszenty József is belépett. Majd a katolikus vallást párhuzamba állította a szabadság eszméjével, hiszen a hit megélése a diktatúrában paradox módon a szabadságélmény megélését jelenti. Hiszen ez az, amit szabad akaratából, dacolva a veszéllyel, tesz meg a hívő ember: „A katolikus templomok csordulásig megteltek, mert hitük hajlékán tu, a szabadság hajlékai lettek és minden más templomban is a szabadság gondolata elválaszthatatlan lett Mindszenty József nevéből.”<sup>8</sup> Majd Magyarországot a szabadságharcosok nemzetének nevezte, bár múlt időben, és felszólított, hogy annak kell maradnunk a jelenben és a jövőben is egyaránt. És bár Magyarország kis ország, – ahogy ő mondta: „Kicsik, gyengék lettünk.” –, most mégis kivételes lehetőséget kapott, hiszen „nagy szerencsénk van, a szabadság gondolatának élére, ami bizony a történelemben az elnyomottak, a gyengébbek kisajátított szava volt, ma a világ, a történelem és nem a mult, hanem a jövő legnagyobb népe, nemzete, hatalma állt, az Amerikai Egyesült Államok.”<sup>9</sup> Ezt olvasni a túlzások és dagályos stílus mellett is érdekes, mert ugye nem régen még ellentétes oldalon állt a két ország a világháborúban. Ugyanakkor természetesen érthető Kállay Amerika-méltatása, tisztában volt vele, hogy

---

<sup>5</sup> Uo.

<sup>6</sup> *Katolikus Magyarok Vasárnapja* LXI: 2. 1954. január 10. 1.

<sup>7</sup> *Katolikus Magyarok Vasárnapja* LXI: 2. 1954. január 10. 1–2.

<sup>8</sup> Uo.

<sup>9</sup> Uo.

retorikailag ott erre van szükség és valószínűnek tartom, hogy ő maga elismerően nyilatkozott Amerikáról akkor is, ha szavai nem a nyilvánosságnak szóltak. Beszédében a Mindszenty iránti tiszteletre alapozva hívta fel minden emigráns magyar figyelmét az egység fontosságára: „Együtt kell maradnunk az alatt a Mindszenty zászló alatt, amely otthon mindenkit magához vonzott. Itt ne legyen így? [...] Mindszentynek tartozunk, áldozatot kell felmutatni neki, amit csak azzal tehetünk, ha az összefogás magyar gondolatát, a megértést, egymás iránti megbecsülést, amely ő körülötte született meg néhány év távlatában, nem áruljuk el, nem temetjük el, itt, a szabadság honában. Mert akkor sem Mindszentyhez, sem magyarságunkhoz, sem ehhez az országhoz, amely magához ölelt bennünket, méltók nem lehetünk.”<sup>10</sup> Kállay szavai teljes mértékben tükrözik az emigrációban képviselt hitvallását és nagyon szép párhuzamba állította a Mindszenty iránti tisztelettel. Ez, mint első amerikai beszéde, méltó belépő volt az aktív emigrációs politikai életbe.

Fontos még megjegyezni, hogy bár személyesen nem volt jelen, de John Foster Dulles külügyminiszter üzenetet küldött az évfordulóról megemlékező magyarok számára. Fontos azért, mert számos politikai emigráns élt akkor az Egyesült Államokban, és így is ott volt a külügyminisztérium látószögében a magyar kérdés. Dulles gondolatait egyébként Gáspár János közvetítette a hallgatóság számára: „Boldog vagyok, hogy üzenhetek azoknak, akik Mindszenty József, Magyarország kardinálisa, bebörtönzésének ötödik évfordulója alkalmával összegyülekeznek. [...] Mindszenty Józsefnek az ügye, aki az emberi szabadságot és hitet korunk mindkét nagy tirannizmusával szemben védte, a mi időnkben még nincsen lezárva. Mindszenty József ügye elevenen él honfitársaink lelkiismerete és szerte a világ minden szabad népének lelkiismerete előtt. Igazságtalan bebörtönzése pedig nap-nap után növeli azoknak az erkölcsi szegénységét, akik fogságban tartják.”<sup>11</sup> Rajta kívül egyébként Thomas E. Dewey, New York állam kormányzója, valamint Irving M. Ives és H. Alexander Smith szenátorok írtak néhány megemlékező gondolatot az egybegyűltek számára. A lap ezeket is idézte, melyet valószínűleg szintén Gáspár János tolmácsolásában hallhattak. Dewey kormányzó szavai igazán méltóságteljes hangot ütöttek meg: „Az egész világ nemzetei – tekintet nélkül mi a vallásuk – elborzadnak azoktól a szenvedésektől és megkínzásoktól, amelyeknek a bátor főpapot, Mindszenty József őeminenciáját alávetették. Büszkén csatlakozom azoknak a hangjához, akik összesereglettek 27-én, hogy tüntetve emlékezzenek meg Isten e vitéz férfiának bebörtönzéséről. Csak helyeselhető, hogy amerikaiak – a felekezetek összessége – dicsőítik ennek a nagy főpapnak odaadását és hősiességét.”<sup>12</sup> Azt viszont tegyük hozzá, hogy bár remélhetőleg az idézet nem volt teljes, ugyanakkor az idézetben sem hangzott el az, hogy magyar főpapról beszélnek a magyar emigráció prominensei előtt, de nyilván a politikus számára a szavazók megnyerése volt az elsődleges, az emigránsok közül pedig sokan nem voltak amerikai állampolgárok. Dewey kormányzóval szemben viszont Ives szenátor már első mondatával az emigránsokhoz szólt: „Mindszenty József bebörtönzésének ötödik évfordulóján őszinte együttérzésemet küldöm a gyűlés résztvevőinek és minden magyar eredetű polgártársamnak.”<sup>13</sup> Majd pedig ezzel folytatta: „Mindszenty József azokkal szembeszállva, akik nem ismerik az Istent csak az erőszakot, nem csak Magyarország lovagias népének, de a Vasfüggöny mögött rabbá tett minden népnek a bátorságát megerősítette, hogy elviseljék terheiket, amíg az orosz megszállóktól végleg meg nem szabadítják, fel nem szabadítják őket.”<sup>14</sup> Az utolsó mondat, mintha teljesen passzív helyzetű országoknak írná le a szovjet megszállás alatt lévőket. Mintha arra

<sup>10</sup> Uo.

<sup>11</sup> *Katolikus Magyarok Vasárnapja* LXI: 2. 1954. január 10. 2.

<sup>12</sup> Uo.

<sup>13</sup> Uo.

<sup>14</sup> Uo.

várnának, hogy valaki jöjjön és szabadítsa fel őket. Nyilván nagyon mély gondolatokat nem kell keresnünk egy-egy ilyen politikusi üzenetben, de valamelyest mindenképpen tükröznek egy álláspontot, még ha érintőlegesen és illedelmesen is. Mindemellett az azonban igaz, hogy az amerikaiak néhány gesztusa elültethette a megszállt országok népeiben az Amerikából érkező segítség reményét.

A Mindszenty tiszteletére tartott nagygyűlésről helyszíni közvetítést adott a Voice of America és a Szabad Európa Rádió is, illetve a beszédek mellett fellépett Mezey Zsigmond operaénekes, Bock Ferenc zongoraművész, valamint a Szent István Egyházközség gyermekkórusa.<sup>15</sup>

A *Délamerikai Magyarság* 1954. január 12-ei számában számolt be hosszabb cikkben Kállay 1953. decemberi Amerikába érkezéséről, amelynek szalagcíme Kállay szavai voltak: „*Magyar politikát csinállok Amerikában!*”<sup>16</sup> A cikket az Új Hungária jóvoltából közölték a lapban és még Rómából jelentkezett, ahol a cikk írója a Piazza di Spagna-n találkozott a volt miniszterelnökkel: „*A nagy forgatagban a sok idegen arc közt hirtelen egy ismerős: Kállay Miklós. Semmit nem változtat rajta az emigrációs évek. Jellegzetes járása, galambösz feje, jólismert, markáns vonásai: minden a régi. A Piazza di Spagnán, Kállay Miklós úgy hat, mint egy élő, igaz üzenet a multból, a közelmúlt történelmének legizgalmasabb fejezeteiből. [...] A volt magyar miniszterelnök azonban nem beszél a multról. A jövőbe néz, ahol újabb feladatok várnak reá. Holnap indul Amerikába.*”<sup>17</sup> Fontosnak és érdekesnek is tartottam ezt a cikket idézni, mert a levelezése mellett és annak ismeretében is közelebb hozza Kállay személyét. A cikk első bekezdése, amelyet idéztem, különleges hangulatot áraszt, és betekintést nyújt az indulás pillanataiba, amikor egyik emigrációból, egyik idegen – de mégis még európai országból – indul a „galambösz” Kállay egy másik idegen országba, de ezúttal másik kontinensre is. Az írás mégsem szomorú hangulatú, hanem lelkes és bizakodó, ugyanakkor komoly is. A cikk hangulata persze az újságíró munkáját dicséri, de Kállay volt az, – hiszen már szinte ismerjük – akiből ez a hangulat áradt, ő volt az, aki bizakodott és tetterre készen állt a másnapi utazás elé. Az újvilágba utazott a szónak földrajzi és átvitt értelmében is. Majd egy – innen, hetven év távlatából tudva és ismerve az eseményeket, az események alakulását – rendkívül fájdalmas gondolatmenettel folytatta: „*Persze mindnyájan arra gondolunk, hogy egyszer majd hazamegyünk. Adja Isten, hogy ez a legszebb álmunk mindnyájunknak valóra váljék. Ebből a szempontból az a magyar a nagy érték, aki az emigrációban, nehéz körülmények közt is megtalálta elhelyezkedését, megfelelően boldogult. Ha majd az otthoniak haza hívják az emigrációt, elsősorban rájuk számítanak. Az otthoniak tudják, hogy ezekben bizhatnak, tudják, hogy a nagy újjáépítésben majd ezekre lesz a legnagyobb szükség, ők lesznek a leghasznosabbak.*”<sup>18</sup> A volt miniszterelnök bizakodása példaértékű. Ő, ahogyan az emigráció politikai életében a jó gyakorlatok elsajátítására hívta fel a figyelmet, hogy azt majd otthon kamatoztathassák Magyarország háború utáni és a kommunista diktatúra utáni újjáépítésében, a hétköznapi élet szemszögéből is ugyanezt tartotta ideálisnak. Az ő véleménye az, hogy alapvetően minden jót és hasznosat, amit a nagyvilágban látnak, vigyenek haza, mert otthon, Magyarországnak van rá szüksége. Az újságíró azzal a megállapítással folytatja, hogy az emigrációs politikai életnek „*utóbbi időkben kétségtelenül egyik legérdekesebb eseménye az, hogy Kállay Miklós elindul Amerikába*”<sup>19</sup>, ugyanis Kállay köztiszteletben álló személy volt és sokan várták, hogy higgadt és békés együttműködésre törekvő tanácsaival úgyszólván rendet tegyen a sokszor békétlen és vitás helyzetek tömkelegében lévő emigrációs politikai életben. Ez egyébként nem valamiféle légből kapott

---

<sup>15</sup> Kállay Gyűjtemény történeti dokumentumok (továbbiakban: KGYDok.) ltsz. nélkül: Meghívó az 1953. december 27-én megrendezésre kerülő Mindszenty József bebörtönzésének ötödik évfordulójára tartott nagygyűlésre.

<sup>16</sup> *Délamerikai Magyarság* XXV: 3639. 1954. január 12. 3.

<sup>17</sup> Uo.

<sup>18</sup> Uo.

<sup>19</sup> Uo.

elvárás volt a részükről, hiszen Kállay minden mondatával, minden megnyilatkozásával azt sugallta, hogy kész megoldani a problémás helyzeteket: „Európát azzal az érzéssel hagyom el, hogy nem csak nem akarok, de nem is tudok hinni az emigrációban mutatkozó politikai ellentétek áthidalhatatlanságában. A politika éppen a véleménykülönbségek kiegyenlítésének művészete.”<sup>20</sup> Majd hangsúlyozza, hogy a személyi ellentéteket nem tartja maga részéről relevánsnak, a politikát nem az apró-cseprő, sokszor személyes viták viszik előre, sőt azok általában még lassítják is a megoldandó feladatokat. Kállay egyébként mindig értetlenül állt az olyan helyzetek előtt, amikor látta, mennyire elvesznek egyesek a személyi ellentétekben, egyéni törekvésekben és sérelmek kiküszöbölésében, és nem látják be, hogy ezek mindig gátat emelnek a magyarság ügyének tiszta képviselője elé. Ő a nagy egészet látta, a feladatokat, a problémákat, a megoldási lehetőségeket, a belsőt a külső körülményekkel összehangolva. Nem tudta, hogy ez a tulajdonság nagyon kevesek sajátja. Szolgálatnak nevezte kitűzött céljainak megvalósítására való törekvését, majd ezzel folytatta: „Magyar politikát megyek csinálni Amerikába... Mert a mi politikánk csak ez lehet: százszázalékosan magyar és százszázalékosan amerikai.”<sup>21</sup> Az amerikai külpolitika ekkoriban támasza lehetett az emigrációs magyar politikának, tehát a helyszín abszolút ideális volt a célok megvalósításához. Kállay úgy fogalmazott: „Magyar politika most csak egy lehet: az, amely egyetemes nemzeti érdekeinket, vagyis a rabságban élő ország felszabadítását szolgálja. [...] A sok szörnyűség után most megadatott nekünk, hogy a szabad nemzetek, élükön Amerika, magukévá tették a mi ügyünket. Ennél nagyobb megnyugvásunk nem lehet.”<sup>22</sup> Kállay Miklós személye az amerikai külpolitika képviselői szerint is elismerésre méltó volt, ugyanis ő volt az első vasfüggönyön túli országból érkező politikus, akit New Yorkba érkezésekor a Szabad Európa Bizottság (National Committee for Free Europe) delegált tisztviselője személyesen üdvözölt. Illetve az amerikai sajtó képviselői is jelen voltak az eseményen, így a New York Times és New York Herald Tribune munkatársai rögtön interjút készíthettek a volt miniszterelnökkel. Erről a *Délamerikai Magyarság* számolt be 1954. január 22-ei számában. Arról nem szól a beszámoló, hogy amerikai részről megemlékezésre került-e utazásának hónapokon keresztül történt halasztása, illetve, hogy milyen okból kifolyólag nem kapta meg a vízumot több mint fél éven keresztül úgy, hogy mindeközben az ügy gördülékenységéről számoltak be neki. Valószínűnek tartom, hogy nem. Báró Bakách-Besseney György Kállay Kristófnak, Kállay Miklós fiának írt levelében beszámol Kállay érkezése felett érzett örömről és arról, hogy fogadtatása a Free Europe Committee és a sajtó részéről nagyon jó volt. Illetve arról, hogy a volt miniszterelnök folyamatosan tanulja az angol és könyvének megjelenését februárra várják: „Nem szeretném befejezni a levelet anélkül, hogy meg ne említeném, hogy mennyire örülök Édesatyád megérkezésének s annak, hogy hál’ Istennek testileg és lelkileg kitűnő kondícióban van. Fogadtatása, – úgy a sajtó mint a Free Europe részéről – igen jó volt és mindnyájan sokat várunk itteni működésétől. Magam részéről csak arra kértem, hogy ne siessen, vegyen magának időt az emberek és a helyzet tanulmányozására, mivel sajnos elég hosszú emigrációs idő áll előtünk. E napokban be fog költözni New Yorkba, ami úgy a vele való kapcsolatot, mint az Ő általános tájékozódását meg fogja könnyíteni. Fentiekén kívül még nagyon a lelkére kötöttem, hogy gyakorolja magát minél intenzívebben az angol nyelvben, amely nélkül itt igen nehéz érvényesülni. Könyve februárban fog megjelenni, és azt hiszem nagy feltűnést fog kelteni.”<sup>23</sup> Sajnos ebből az időszakból már nem származnak levelek Kállay Miklós és Bakách-Besseney György között, hiszen már egy városban tartózkodtak, és néhány ritka alkalmat kivéve, nagyobb részt nem volt szükségük az egymással való kommunikáció ezen formájára.

<sup>20</sup> Uo.

<sup>21</sup> *Délamerikai Magyarság* XXV: 3639. 1954. január 12. 3.

<sup>22</sup> Uo.

<sup>23</sup> KGYDok. ltsz. nélkül: Báró Bakách-Besseney György levele Kállay Kristóf részére, 1954. január 17. New York.

A Magyar Nemzeti Bizottmány Végrehajtó Bizottságának első olyan ülése, amelyen Kállay Miklós volt miniszterelnök is személyesen részt vett, 1954 első ülése is volt egyben, az év január 30-án. Ezen az eseményen az összeférhetetlenségi ügy kirobbanása óta először vett részt Eckhardt Tibor is. Varga Béla, a Bizottmány elnöke elismerő, méltató szavakkal köszöntötte körükben a volt miniszterelnököt, aki megköszönve a kedves köszöntést válaszában a bizottmány tagjaihoz szólt és „*céltudatos tevékenységre és harmonikus összmunkára kérte*” őket.<sup>24</sup> Az ülést közös ebéd és kötetlen beszélgetés követte, a *Délamerikai Magyarság* pedig úgy aposztrofálta az eseményt, mint Kállay első sikeres lépését Amerikában: „*A bizottmányi aktivitás újraéledését mint Kállay Miklós első északamerikai sikerét lehet elkönyvelni.*”<sup>25</sup> A Bizottmány egyébként eddig is aktív volt, bár valószínű Eckhardt Tibor személyes jelenléte is ékes példája volt annak, hogy Kállayt, mint béketeremtőt várták köreikbe.

### Varga Béla imája a washingtoni szenátus megnyitóján

A magyar politikai emigráció rendkívül nagy eseménynek lehetett részese és tanúja 1954 februárjában, amelyről a *Délamerikai Magyarság* „*Helyszíni tudósítás a washingtoni szenátus és képviselőház történelmi napjáról*” címmel megjelent hosszú lélegzetvételű cikkében számolt be 1954. február 23-án. Az amerikai szenátus képviselőházában is megemlékeztek Mindszenty József bebörtönzésének évfordulójáról, ahol hét képviselő szólalt fel és tartott beszédet Mindszenty tiszteletére, hiszen a hercegprímás neve egybeforrt az egész magyarság elnyomásának ügyével, Mindszenty személye szimbólummá vált, a szabadság szimbólumává. A szenátusi ülések kezdetén hagyományosan elhangzó imát ezúttal – a szenátus meghívására – Varga Béla, a Magyar Nemzeti Bizottmány elnöke, katolikus pap és pápai prelátus mondta.<sup>26</sup> Varga Béla tisztában volt az ügy hangsúlyosságával, 1953 szeptemberében kelt levelében így írt róla Kállaynak: „*az egész magyar kérdést Mindszenty nevével újra napirenden lehetne tartani a világ fórumain.*”<sup>27</sup> A szenátusi ülés megkezdése előtt 1954. február 8-án délelőtt 11 órától Richard Nixon alelnök tanácstermében Varga Béla sajtókonferenciát tartott a sajtó megjelent képviselőinek, ahol beszélt Mindszenty ügyéről és a magyarság szovjet megszállás alatti helyzetéről is. A szenátus ülése délben vette kezdetét, amelyen a magyar politikai emigráció prominensei is részt vettek. Ott volt többek között: báró Bakách-Besseney György, Fábián Béla, és két volt miniszterelnökünk, Kállay Miklós és Nagy Ferenc is, illetve Bacskai Béla, az Amerikai Magyar Szövetség főtársa, Borshy-Kerekes György és Vasváry István, az amerikai magyar református közösségek vezető lelkészei és sokan mások. Majd Nixon alelnök és Varga Béla megérkezésével kezdetét vette Varga Béla imája, amelyet a *Délamerikai Magyarság* című lap is közölt: „*Mindenható Atyánk, Istenünk, gyengék oltalma, hatalmasok ura, Hozzád fohászkodik szolgád. Imánk összefonódik azoknak a millióknak eget ostromló könyörgésével, akik a vasfüggöny mögött, vigasztalan börtöncellákból, internáló táborok sötét zugaiból és a titkosrendőrség kinzókamráiból esengenek Hozzád. Hallgasd meg imánkat, Uram és szabadítsd meg őket a gonosztól. Oh, Urunk, adj erőt nekünk, ahogy megerősítetted a Te szolgádat Mindszenty kardinálist, aki egészen a börtönajtóig megrendíthetetlenül tudott harcolni a zsarnoki hatalommal. Elítéltetésének öt éves évfordulóján, most hadd ujtsuk meg fogadalmunkat, hogy Beléd vetett reménységgel, meg nem alkudva*

---

<sup>24</sup> *Délamerikai Magyarság* XXV: 3648. 1954. február 12. 3.

<sup>25</sup> Uo.

<sup>26</sup> A történelmi eseményről gróf Edelsheim Gyulai Ilona, Horthy István özvegye beszámolt naplójában: „*Az évfordulóra való tekintettel Washingtonban a szenátus megnyitó imáját Monsignor Varga Béla, a Magyar Nemzeti Bizottmány elnöke olvasta fel. Ezt addig sohasem tette külföldi, főleg nem katolikus pap.* (EDELSCHEIM 2010. 209.)

<sup>27</sup> KGYDok. ltsz. nélkül: Varga Béla levele Kállay Miklós részére 1953. szeptember 4.

*munkálkodjunk tovább a Te békédért itt a földön és a szeretet győzelméért az emberek között. És amikor itt a szabadság hatalmas bástyáján a Te gondviselő kegyelmedért esdek, nemzetek parancsolója, add, hogy sohase csalatkozzanak a mi igyekezetünkben és munkánkban gyermekeidnek azok a milliói, akik a rabszolgaság sötétségében sem törtek meg az önkényuralom kegyetlen korbácsa alatt. Légy irgalmas hozzánk és terjeszd fölénk oltalmazó karodat, hogy ápolhassuk bennük annak reményét, hogy megérik az összeomlását minden zsarnokságnak. Könyörgök Mennyei Atyánk, áraszd ránk isteni jószágodat, hogy a törvényhozásnak ez a háza maradjon Isten szabad gyermekeinek bevéhetetlen vára, az élethez, a szabadsághoz és boldogsághoz való jogainak védelmében, s a fény, amely innen árad szerte a világba, verje vissza a sötétség hatalmát, a zsarnokságot és mindazokat, akik megtagadják a Te Szent Nevedet. Mindenható Teremtőnk, aki az embert a képmásodra szabadnak teremtetted, acélozd meg lelkünket és karunkat, hogy erőt vehessünk iszonyúságain a zsarnokságnak, amely a Te országod kapuit ostromolja itt a földön, Amen!”<sup>28</sup> Az imádságot követően a képviselőházban hangzik el Alvin H. Bentley képviselő, egykor Magyarországon szolgált diplomata beszéde, aki abban az időszakban volt az amerikai magyar nagykövetség munkatársa, amikor Mindszenty ellen folytatott „hadjáratot” a kommunista hatalom. Erről az időről osztotta meg személyes tapasztalatait a volt diplomata, akinek volt szerencséje személyesen is meghallgatni a Mindszenty bíboros által celebrált misét, amely a Szent István Bazilikában hangzott el, a letartóztatása előtt nyolc hónappal.<sup>29</sup> Bentley képviselő beszédét követően egymás után hat képviselő kívánt felszólalni, hogy tiszteletüket fejezzék ki Mindszenty bíboros előtt. A felszólaló képviselők a *Délamerikai Magyarság* című lap beszámolója szerint a következők voltak: Frelinghuysen New Jersey-i, Louis C. Rabout michigani, Charles J. Kresten wisconsini, Ray J. Madden indianai, képviselő, a katyni tömegmészárlást kivizsgáló kongresszusi bizottság elnöke, Jacob Javits New York-i, valamint Frances P. Bolton ohioi képviselőasszony, aki a képviselőház külügyi bizottságának tagjaként beszédében úgy fogalmazott, hogy Mindszenty bíboros elítélésének ötödik évfordulója rá kell, hogy világítson a kommunista hatalom egész világot fenyegető veszélyére, illetve ennek felmérésére: „Állandóan emlékeznünk kell arra, hogy a vörös ár az emberi szabadságot mindenütt veszélyezteti.”<sup>30</sup> Varga Béla ezért számos nyugati ország vezetőjének, külügyminiszterének, diplomatájának, az ENSZ részére, az Egyesült Államok kormányának, a szenátus és a képviselőház tagjainak, amerikai nagyvárosok polgármestereinek, vallási vezetőknél, társadalmi szervezetek képviselőinek írt levelet, a szomorú évforduló kapcsán szólítva meg őket és kérve segítségüket „a magyar nép szabadságának megvalósítása érdekében”.<sup>31</sup> Varga Béla a washingtoni látogatást követően sajtókonferenciát tartott New Yorkban 1954. február 9-én, amelyen tájékoztatta a megjelenteket az ott zajlott eseményekről.*

### Kállay Miklós élete Amerikában

Kállay Miklós a washingtoni történelmi jelentőségű esemény mellett számos társasági rendezvényen is megjelent. Ahogyan az 1954. január 15-én a Magyar Piarista Diákszövetség szervezésében, New Yorkban a Park Avenue-n található Hotel Delmonico kristálytermében megrendezésre került piarista bálon, mint a New York-i magyar emigráció prominenseinek egyike.<sup>32</sup> A bál bevételét

<sup>28</sup> *Délamerikai Magyarság* XXV: 3650. 1954. február 23. 1.

<sup>29</sup> *Délamerikai Magyarság* XXV: 3650. 1954. február 23. 8.

<sup>30</sup> *Délamerikai Magyarság* XXV: 3650. 1954. február 23. 1.

<sup>31</sup> Uo.

<sup>32</sup> *Katolikus Magyarok Vasárnapja* LXI: 6. 1954. február 7. 7.

az egyetlen szabad földön lévő magyar piarista iskola tanulóinak javára ajánlották fel. Majd 1954. március 8-án az Amerikai Erdélyi Szövetség new york-i csoportjának rendezésében megvalósult östörténeti előadás sorozat, amelyen a volt miniszterelnökkel a hallgatóság körében találkozhattak a résztvevők, és akit Koréh Ferenc, az est házigazdája a Szabad Európa Rádió munkatársa külön tisztelettel köszöntött.<sup>33</sup> Az Amerikai Magyar Szövetség 1954. március 14-én tartotta ún. szabadságünnepét, a március 15-i eseményekre emlékezve, New Yorkban a Yorkville Casinóban, ahol Kállay Miklós tartotta az ünnepi beszédet.<sup>34</sup> Kállay itt azt emelte ki beszédében, hogy a magyar történelem „*a zsarnokság elleni nemzeti ellenállások sorozata*”. Majd azzal folytatta, hogy „*A világháború után ... a trianoni országcsönkítő szörnybéke ellen folytatódott a magyarság ellenállása, s most az orosz zsarnokság és a kommunista szolgásgal száll szembe.*” Beszédének végén az amerikai magyar közösségek összefogására szólított fel.<sup>35</sup>

1954 márciusában a *Délamerikai Magyarság* beszámolt a Magyar Nemzeti Bizottmány Végrehajtó Bizottságának 1954. évi első üléséről is, bár dátum nélkül. Az ülésen jelen voltak Varga Béla elnök, báró Bakách-Besseney György, Barankovics István, Eckhardt Tibor, Fábíán Béla, Nagy Ferenc, Peyer Károly, Pfeiffer Zoltán és immár Kállay Miklós is. A Végrehajtó Bizottság tagjait Varga Béla köszöntötte, majd beszédének, illetve fohászának végén a személyesen jelenlévő Kállay Miklóst köszöntötte és kérte fel beszámolójának megtartására: „*Igentisztelt Végrehajtó Bizottság! Ülésünknek egyetlen pontja Kállay Miklós VB tagtársunk beszámolója. Mielőtt Kállay Miklóst felkérném beszámolójának az elmondására, – őszinte, igaz magyar szívvel, barátsággal és szeretettel köszöntöm öt közöttünk a Végrehajtó Bizottság ülésén!*”<sup>36</sup> Sajnos Kállay ezen felszólalását az újság nem közölte, csak Varga Béla beszédéből emelt ki több részletet, amelyek többször is a volt miniszterelnök egykori és jelenlegi tevékenységét méltatták. Illetve kiemelte, hogy „*Nem volt nemzetünk történelme folyamán súlyosabb feladat, melyre hazafi vállalkozott, mint ez a mi vállalkozásunk. Azt az egységet, amelyet magunk között megteremtettünk, félretelve a pártpolitikát, csak teljesebbé, egészebbé és munkaképesebbé szabad tennünk. Kállay Miklós volt magyar miniszterelnök bevélasztása a VB tagjai közé, ideérkezése, bekapcsolódása munkánkba, hitem szerint az egységünket teljesebbé, munkaképességünket fokozottabbá tette.*”<sup>37</sup> Meglátásom szerint nem volt szükséges az összehasonlítás a korábbi történelmi eseményekkel, de nyilván Varga Béla részéről ez inkább a hangsúlyosság miatt hangzott el. Azt is megfigyelhetjük, hogy ő is a Bizottmány egységének fontosságát emeli ki, ahogyan Kállay is számos alkalommal, illetve, hogy mennyire fontosnak ítéli meg egyensúlyi szempontból a volt miniszterelnök Amerikába érkezését. Ezt a tényt, illetve azt, hogy mennyire prominens és köztisztületben álló személy volt az amerikai emigráció köreiből Kállay Miklós az is alátámasztja, hogy az 1954. május 9-én Pittsburghbe tervezett „Kovács-ünnepély”<sup>38</sup> magyar szónokának Kállayt, mint ahogyan a sajtó fogalmazott: „*Magyarország volt, utolsó alkotmányosan szereplő miniszterelnökét*” kérték fel. Pittsburgh, ami Pennsylvania állam második legnagyobb városa, New York-tól, ahol Kállay Amerikába érkezését követően letelepedett, több mint ötszáz kilométerre fekszik mai viszonyok között több mint hatórás autóútra a metropolisztól. Ez persze Amerikában nem jelent nagy távolságot, de azért magyarként hosszúnak ítélnék meg egy ekkora utat. Tehát Kállayt

<sup>33</sup> *Katolikus Magyarok Vasárnapja* LXI: 12. 1954. március 21. 7.

<sup>34</sup> *Californiai Magyarság* XXXII: 13. 1954. március 26. 6.

<sup>35</sup> *Katolikus Magyarok Vasárnapja* LXI: 14. 1954. április 4. 6.

<sup>36</sup> *Délamerikai Magyarság* XXV: 3657. 1954. március 26. 1.

<sup>37</sup> Uo.

<sup>38</sup> A „Kovács-ünnepély” egy a függetlenségi háborúban George Washington seregében szolgált és hősi halált halt magyar katonának, Kovács Mihálynak tiszteletére szervezte a pittsburghi magyarság és az Amerikai Magyar Szövetség. *Délamerikai Magyarság* XXV: 3657. 1954. március 26. 1.

nem csak New York-ban várták. Mint kiderült, a volt miniszterelnök, feleségével, Fényes Mártával már május 8-án Pittsburghbe érkezik majd és beszédét az ünnepség helyszínén a Pittsburghben ma is álló „Soldiers and Sailors Memorial Hall” – ban fogja tartani. Ezt a nagyszabású ünnepséget – amelyet igen korán beharangozott a pittsburghi lap – megelőzően Kállay a Magyar Helikon Társaság<sup>39</sup> első előadója volt az 1954-es évben március 28-án. Előadásának címe: „Magyarország 1944. március 19-én bekövetkezett német megszállása és annak következményei”, ehhez a sajtóértesülések szerint egyáltalán nem meglepő módon emlékiratait vette alapul.<sup>40</sup>

Az emigráns szervezetek körében a magyarországi kényszermunkatáborok kérdésének napirenden tartása fontos feladat volt. Ezen okból szervezett ülést a Közép-Európai Keresztény Demokrata Unió New Yorkban a Carnegie Endowment épületében az Egyesült Nemzetek Gazdasági és Szociális Tanácsának tagjai részére. A fogadással egybekötött ülésen részt vett többek között Varga Béla, báró Bakách-Besseney György, Eckhardt Tibor, Acsay László, Horányi Tibor, akiket Bizottmányi tagokként sorolt fel a sajtó. Ez csak amiatt érdekes, mert látható, hogy Eckhardt továbbra is tagja volt a Bizottmánynak, csak a Végrehajtó Bizottsági tagságáról mondott le. Az amerikai magyar emigráció tagjai ezúttal újabb bizonyítékokat, adatokat szolgáltatottak a kényszermunkatáborokról az Egyesült Nemzetek delegációi számára.

1954 májusában jelent meg Amerika szerte Kállay Miklós könyve a „Hungarian Premier”, amelyről a *Californiai Magyarság* írt rendkívül lelkes hangvételű beharangozót, amelynek végén így fogalmaztak: „A könyvet különben elnevezhetnénk az újabb kori magyar történelem „Hungarian Premierjének” (kötelező iskolai olvasókönyvének) is, hiszen az Óhaza feltámasztásához szolgáltatja az erkölcsi alapkövek és a józan indokok egész sorát.”<sup>41</sup> Kiemelték a kiadás körülményeit, miszerint a Columbia University Press gondozásában és Carlile Aymler McCartney professzor előszavával jelent meg a kötet, amely így még nagyobb hangsúlyt kaphat, hiszen az amerikai piacon keresztül nemzetközi olvasóközönségre is szert tehet. Figyelemre méltó, hogy a könyv amerikai megjelenéséről 1954. június 15-ei számában a Dél Keresztje című Ausztráliában, Sydneyben megjelenő emigráns magyar lap is beszámolt, megjegyezve, hogy valószínűleg néhány hónapon belül Ausztráliában is kapható lesz. Így is történt, októberben az Ausztráliában élő olvasók is kézbe vehették a volt miniszterelnök emlékiratait.

A *Délamerikai Magyarság* 1954. május 18-án megjelent számában adott hírt – sajnos dátum nélkül – az Erdélyi Magyar Szövetség new yorki csoportja által szervezett előadásról. A rendezvény főszervezője Teleki Béla volt, aki Kállay ismeretségi körébe tartozott és előadásában Erdély helyzetéről, az térséget érintő kérdésekről, illetve az Erdélyi Magyar Szövetség célkitűzéseiről beszélt. Ennek elhangzása után számos jelenlévő hozzászólása következett, többek között a volt miniszterelnök is, aki gróf Bethlen István és Teleki Pál „állásfoglalásairól közölt érdekes adatokat”.<sup>42</sup> Egyébként érdekes volt megfigyelni, hogy az újságíró a cikkben a felszólalók közül egyedül Kállay hozzászólásáról írt, a többieknek csupán a nevét sorolta fel. A nagy érdeklődést mutató eseményről a lap hosszú cikkben számolt be.

<sup>39</sup> A Magyar Helikon Társaság 1951-ben alakult meg Torontóban, de mellette New York-i székhelye is volt. Alapítói Eckhardt Tibor és Borsi Tivadar voltak, akiknek célja ezzel „a magyar kultúra és szellemi élet fenntartása volt.” Ennek érdekében történelmi, ismeretterjesztő, kulturális előadásokat szerveztek. (Vö. BORBÁNDI 1992. www.mek.oszk.hu)

<sup>40</sup> *Katolikus Magyarok Vasárnapja* LXI: 14. 1954. április 4. 3.

<sup>41</sup> *Californiai Magyarság* XXXII: 20. 1954. május 14. 3.

<sup>42</sup> *Délamerikai Magyarság* XXV: 3670. 1954. május 18. 8.

A nagy sajtónyilvánosságot kapott pittsburghi „Kováts-ünnepség”, amelyen az amerikai függetlenségi háborúban harcolt és hősi halált halt Kováts Mihály<sup>43</sup> halálának 175. évfordulójáról emlékezett meg a nagy számú pittsburghi magyarság, és amelyen Kállay Miklós volt a magyar szónok, a Magyarság című lap rendkívül hosszú cikkben számolt be részletesen. Az írás Szebedinszky Jenő<sup>44</sup> újságíró munkája. Hangvétele tiszteletteljes, de nem pátoszos és Kállayról rendkívül elismerően, mint a magyar emigráció bölcs öregjéről ír, aki előtt mindenki kalapot emel. Ráadásul a meghívás elfogadásával a pittsburghi rendezvény országos jelentőséget nyert, különösen úgy, hogy Kállay Miklós az utolsó alkotmányos magyar miniszterelnök, aki még személyesen köztük van a két világháború közötti és a világháborús miniszterelnökök közül. Érdekes körülmény, hogy Kállayt a cikk írója elismerésképpen, Kossuthhoz hasonlítja: [...] Kállay Miklóst, akihez hasonló magyar miniszterelnök csak még egy, *Kossuth Lajos járt Amerika földjén.*<sup>45</sup> Holott egy nem sokkal korábbi leveléből vett idézetből tudjuk, hogy Kállay olyan szavakkal illette a volt kormányzót, hogy abba még egy sokat olvasott történész is belepirul: „*Valahogy úgy, ahogy apáink 67-esek voltak, akármennyire is utálták az osztrákot, vagy akár a Habsburgot, mert tudták, hogy a Monarchia nélkül nincs Magyarország. A kiegyezés utáni 48-asok a kiegyezés utáni Kossuth Lajos voltak a Monarchia sírásói, a mostani nyilasaink és jobboldaliaink elődjei.*”<sup>46</sup> Az újságcikk a többi között azt a körülményt is közölte az olvasókkal, hogy Kállay nem kért honoráriumot az előadásáért, amivel még nagyobb elismerést „vívott ki” már érkezése előtt. Ahogyan olvassuk a cikk sorait, érezhető belőle, hogy az írója igyekezett aprólékosan beszámolni az eseményekről, így aki nem volt ott, az is képet kaphatott minden történésről. Kállayt igazi regényes stílusú személyleírással is bemutatja, ahogyan azt sok más újságcikkben is megfigyelhetjük, ha személyesebbé kívánják tenni azt. Illetve nyilván amiatt is, mert fénykép és filmfelvétel ritkábban készült ezekről az alkalmakról, és sokak számára, akik nem voltak ott, ez adhatott betekintést. És arról se feledkezzünk meg, hogy Kállayt a magyarság nagy része régen, évek óta nem látta. Emiatt írnak sokszor arról az újságírók, hogy hogyan festett a volt miniszterelnök és tették ezt nagy tisztelettel: „*Megérkezett Kállay. – Milyen ember? – kérdezték, akik eddig csak hírből ismerték. Mint ember: 67 esztendő. Ismert, mélyenülő, éles tekintetű szeme fölött két dús-fekete szemöldök. Hosszú haja és annyira karakterisztikus magyar bajusza már hófehér. Ezért oly idegen számunkra, amikor a pittsburghi nagy ujságokban a harmadik oldalakon hozott képét nézzük. – A bajusza, mely arcának jellegzetességéhez tartozott ezelőtt, amikor még sötétbarna volt, a képeken nem látszik. Beszéde, hangja, síma modora, közvetlensége a régi. Fellépése sem változott sokat, biztonsága megmaradt.*”<sup>47</sup> Kállay többször emlegetett angol tudása pedig remekül teljesített. Az újságíró nyilván nem tudhatta, hiszen csak a szűk baráti körében volt ez beszédtema, hogy aggódott az angolja miatt. Arról volt csak tudomása a nyilvánosságnak, hogy Kállay addig nem beszélt angolul, emiatt írta Szebedinszky, hogy „*Lawrence polgármester szobájában ért az első kellemes meglepetés. Széles karosszékéből választékos angolsággal beszélt*

<sup>43</sup> Kováts Mihály (1724–1779) az amerikai függetlenségi háború harcosa, ezredes. Harcolt az osztrák örökösödési háborúban, 1746-ban porosz szolgálatba lépett, majd a hétéves háborúban az osztrákok elleni csapatokban harcolt. 1761-ben lépett ki a porosz seregből és Lengyelországba akart utazni. A határon azonban elfogták, Bécsbe szállították, ahol Mária Teréziától kegyelmet kapott, majd őrnaggyá nevezte ki. 1776-ban Amerikába utazott, ahol jelentkezett az amerikai hadseregbe. 1778-ban már Washington tábornok a Pulaski-légió ezredes-parancsnokává nevezte ki. Harcolt az angolok és az indiánok ellen New Jersey-nél, majd Dél-Karolinába vezényelték át. Charleston ostrománál esett el 1779. május 11-én. Lengyel bajtársával Kazimierz Pulaskival az „amerikai lovasság atyjaként” vonultak be a történelembe. (www.mek.oszk.hu) Letöltés: 2023. 03.24.

<sup>44</sup> Szebedinszky Jenő újságíró, Budapesten a *8 órai Újság* munkatársa volt, 1950-től a Pittsburghben megjelenő *Magyarság* című hetilap főszerkesztője és tulajdonosa.

<sup>45</sup> *Magyarság* XXIX: 20. 1954. május 14. 1.

<sup>46</sup> KGYDok. ltsz. nélkül: Kállay Miklós levele Vajay Szabolcs részére, 1953. szeptember 3. Róma.

<sup>47</sup> *Magyarság* XXIX: 20. 1954. május 14. 1.

a polgármesterrel és a küldöttség büszkén vehette tudomásul, hogy tolmácsra nincs semmi szükség. Így volt később, a sajtófogadáson is, melyen sűrűn villantak a fényképezőgépek lámpái, miközben a volt miniszterelnök jobbra-balra egymás után, szabatosan válaszolt a kérdésekre.”<sup>48</sup> Kérdezték Mauthausenről, Dachauról, olaszországi éveiről, családjáról. Elhunyt feleségéről az újságírók – kérésére – nem kérdezték. Magyarország helyzetével kapcsolatban kijelentette: „A magyar nemzet ma sem kommunista!” S hozzátette, hogy ha otthon szabad választásokat tartanának, a kommunista párt csak három százalékos támogatottságot érne el. Bizodalma a magyar parasztságban volt, hiszen őket – véleménye szerint – nem lehet ezzel az ideológiával megfertőzni. Ebben nagy igazsága volt, de sajnos a kommunistáknak a „meggyőzéshez” aljas eszköztár állt a rendelkezésükre. Így tudták tehát a magyar parasztságot ellehetetleníteni, megfélemlíteni, a családjukkal zsarolni és kényszerpályára állítani. Az a megállapítása, amely szerint Európában csak azon országokban van „táptalaja” a kommunizmusnak, ahol nem ismerik azt, fontos és hangsúlyos. Ezekben az országokban, Nyugat-Európában szerencséjükre nem ismerték a kommunizmus alapvetően életképtelen, ám annál inkább kártevény és mind rövid-, mind hosszútávon romboló hatását.

Kállay pittsburghi látogatása amerikai emigrációjának kezdetén történt, ennek okán természetesen szó volt miniszterelnökségének két évéről is, a Nemzeti Bizottmánybeli tagságáról, a Bizottmány helyzetéről, sőt Nagy Ferencről alkotott véleménye is mindenkit érdekelt. Kállay igazi úriember és kiváló diplomata volt, erről ő maga tett minden alkalommal bizonyosságot. Így tehát kollégájáról, a szintén volt miniszterelnök Nagy Ferencről sem beszélt bírálóan, hiszen a háború végén a fogságban, majd az olaszországi emigrációban a hírek lassabban, töredékesen jutottak el hozzá. Azt pedig külön kiemelte Nagy Ferencsel kapcsolatban, hogy az amerikaiak őt küldték nemrégiben Japánba, hogy ott előadó körutat tegyen és felhívja a figyelmet a kommunizmus veszélyeire. Akárcsak 1956 nyarán Kállayt Dél-Amerikába. Hallgatóságát felszólította a békés megértésre és arra, hogy ne általánosítsanak, mert mindenkinek egyéni története és tettei vannak. Kállay másnap a Soldiers and Sailors Memorial Hallban több mint ötszáz megjelent előtt mondta el ünnepi beszédét, amelyre még több vendéget vártak, csak az aznap a városban bekövetkezett közlekedési sztrájk miatt voltak sokan akadályoztatva. A természetesen így is nagy létszámú közönség figyelmesen és lelkesen hallgatta amikor „a volt miniszterelnök csendes, de érces, nyugodt hangján megkezdte az ünnepi beszédét”.<sup>49</sup> Amellett, hogy tiszteletét fejezte ki Kováts Mihály huszár ezredes előtt, beszélt az aktuális, a magyarság helyzetét érintő kérdésekről is és lelkesítő hangon beszélt arról, mennyire fontos a magyar szabadság elérésében Amerika szerepe: „Sohase legyünk együtt úgy, hogy édes magyar hazánkra ne gondoljunk! Arra, hogy vissza kell szerezni a szabadságát!! Annak a Magyarországnak, melynek most ellenség hada és a nemzet leghitványabbjai ülnek a nyakán! – Nekünk súlyos feladataink vannak és nagy felelősségünk. Bennünket csak Amerika nagysága és hatalma menthet meg, – éppen ezért minden Amerikában élő magyarnak kötelessége, hogy teljes tudását és minden erejét, tehetségét, szorgalmát és jóakarátát felajánlja és odaadja Amerikának!”<sup>50</sup> Mindenképpen érdekes ez a mondat, talán jogosan mondhatjuk, hogy túlzó is egyben. Mégis ugyanarra a megállapításra juthatunk a tények ismeretében, hogy Kállay a magyar-ügy képviselétéért minden tőle telhetőt megtett és ezt várta másoktól is. Nem Amerika miatt, hanem Magyarország miatt, amelyen meglátása szerint csak Amerika segíthet. 1954 májusában az ohioi Clevelandben is járt, bár ott nem nyilvános szereplésen, hanem rokoni látogatáson, de az újság erről is beszámolt, megjegyezve mellette, hogy tárgyalásokat folytatott más környékbeli emigránsokkal is.<sup>51</sup> Nyilvános nagy előadást tartott

<sup>48</sup> Uo.

<sup>49</sup> *Magyarság* XXIX: 20. 1954. május 14. 2.

<sup>50</sup> Uo.

<sup>51</sup> *Katolikus Magyarok Vasárnapja* LXI: 22. 1954. május 30. 5.

azonban a youngstown-i Magyar Napon, ahol kiemelte, hogy minden kint élő magyarnak fontos feladata megtartani anyanyelvét, ápolni a magyar kultúrát, különben elvesznek a népek olvasztótegyében és jelentéktelenné válnak.<sup>52</sup> Amint láthatjuk, Kállay Miklós rendkívül nagy lendülettel lépett amerikai földre és gyakorlatilag megérkezését követően azonnal beszédeket, sajtótájékoztatókat tartott, interjúkat adott, és a lapok folyamatosan hírt adtak a különböző kisebb vagy nagyobb rendezvényeken történő szerepléseiről. Még arról is írt az Amerikai Magyar Népszava, 1955. március 17-ei számában, hogy a Magyar Nemzeti Bizottmány magas színvonalú március 15-i rendezvényén a volt miniszterelnök ezúttal nem volt jelen, mert Philadelphiában tartott beszédet, de üdvözlétét küldte a New York-i Carnegie Hall Recital termében ünneplőknek.<sup>53</sup>

### Irodalom

BORBÁNDI 1992.

Borbándi Gyula: Nyugati magyar irodalmi lexikon és bibliográfia. Hitel Lap-, Könyvkiadó és Kereskedelmi Kft., Budapest 1992.

EDELSHEIM 2010.

Gróf Edelsheim Gyulai Ilona: Becsület és kötelesség 2. 1945–1998. Európa Könyvkiadó, Budapest 2010.

KERTÉSZ Tünde Fruzsina

Jósa András Múzeum  
H-4401 Nyíregyháza Pf.57  
e-mail: kertesz.fruzsina@gmail.com

## Miklós Kállay in the United States of America between 1953 and 1955

Among the representatives of the Hungarian emigration press, the newspaper *Californiai Magyarság* was the first to report on the arrival of Miklós Kállay in the USA in its issue published on 25 December, 1953. Among its short news was the following news item: “Former Prime Minister Miklós Kállay’s repeatedly postponed trip has now taken place. By the time these lines are published, the former Prime Minister will likely have arrived in New York.” The much-planned and long-awaited trip took place at the end of December 1953. From this date we count the beginning of Miklós Kállay’s years of emigration to America. The press had written about his move to America several times before his arrival, and his arrival was reported to its readers by several Hungarian and American media representatives. The former prime minister began his emigration work with youthful dynamism.

Tünde Fruzsina KERTÉSZ

Jósa András Museum  
H-4401 Nyíregyháza Pf.57  
e-mail: kertesz.fruzsina@gmail.com

---

<sup>52</sup> *Magyarság* XXIX: 30. 1954. augusztus 6. 29. 1.

<sup>53</sup> *Amerikai Magyar Népszava* LV: 65. 1955. március 17. 4.